

IN HONOREM EA JANSEN

Ea Jansen

AJALOODOKTOR EA JANSENI JUUBELIKS

Ajaloodoktor Ea Jansenil, eesti ajalooeaduse *grand lady*'l, on sellel aastal juubel.

E. Jansen on sündinud 14. novembril 1921 Tallinnas kunstniku ja ajakirjaniku perekonnas. Tema isa August Jansen oli tunnustatud kunstnik ja kunstipedagoog, ema Helmi töötas eesti esimese professionaalse naisajakirjanikuna mitme perioodilise väljaande juures. Kodune ja kooliaegne sõpruskond Inglise Kolledžis ja Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumis soosisid vaimsete huvide kujunemist ja vormisid erksat ühiskonnakriitilist meelt. Aastatel 1941–1944 õppis E. Jansen Tartu Ülikoolis inglise keelt, 1944–1949 ajalugu. 1949. aastal lõpetas stuudiumi ning asus tööle Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituuti. Aastatel 1952–1954 oli E. Jansen statsionaarses aspirantuuris, mis kulmineerus kandidaaditöö “F. R. Kreutzwaldi maailmavaateline väljakujunemine” eduka kaitsmisega. 1968. aastal kaitses doktoritöö “Carl Robert Jakobsoni “Sakala””. Lisaks teadustööle on juubilaril olnud instituudis mitmeid administratiivseid ülesandeid: aastatel 1968–1978 oli teadusdirektor ning 1978–1988 kultuuriajaloo sektori juhataja.

Teadlast hinnatakse eelkõige tema loomingu põhjal. Eesti ajalooeaduse väljapaistvate teoste hulka kuulub E. Janseni “C. R. Jakobsoni “Sakala”” (1971). Kõnealuse raamatu näol on tegu rahvusliku liikumise esimese sõjajärgse laiahaardelise, suure üldistusjõuga käsitlusega. Selle tööga jätkas autor akadeemik Hans Kruusi loodud meetodika alusel rahvusliku liikumise uurimist. Tõhusaks toeks ärkamisaja käsitlemisel oli talle ajalehe “Sakala” värskelt päevavalgele tulnud arhiiv, mille läbitöötamisele ja süstematiseerimisele pühendas ta aastaid. Teedrajavaks meie ajalooeaduses tuleb pidada peamiselt nn Kurgja fondi põhjal koostatud artiklit “Eesti talurahva rahvusliku teadvuse kujunemisest XIX sajandil”, mis ilmus 1977. aastal. C. R. Jakobsoni monumentaalne kuju eesti ühiskonnas on uurijat paelunud jätkuvalt. Selle tunnistuseks on 1987. aastal ilmunud monograafia “Carl Robert Jakobson muutuv asjas. Märkmeid, piirjooni, mõtteid”.

E. Janseni avatus uutele ideedele ja meetodilistele suundadele uurimistöös on imetusväärne. Tema mõtteeersusest ja koostöövalmidusest noorema generatsiooni teadlastega annab tunnistust koos ajaloomagister Jaanus Arukaevuga toimetatud artiklikogumik “Seltsid ja ühiskonna muutumine. Talupojaühiskonnast rahvusriigini”, mis ilmus 1995. aastal. Nimetatud kogumik eesti ühiskonna teest vabatahtlikest ühendustest iseseisva riigini on saanud oma novaatorluse ja inter-

distsiplinaarsuse tõttu kõrge tunnustuse osaliseks nii kodu- kui ka välismaal. Kogumikule anti 1995. aastal ajalookirjanduse aastapreemia.

Eesti kultuuriloo uurimise sõjajärgsel perioodil on E. Jansen olnud kandvaks jõuks paljudes asutustevahelistes projektides. Ta on osalenud kas projektijuhina või täitjana suurüritustes, nagu F. R. Kreutzwaldi kirjavahetuse kuueköitelise monumentaalpublikatsiooni ja Eesti ajakirjanduse ajaloo koostamine. Vabamate tuulte puhuma hakates on ta kui tunnustatud eriteadlane kaasatud mitmesse rahvusvahelisse projekti. Siinkohal võib mainida Stockholmi ülikooli projekti "Rahvuslik kirjandus ja identiteet" ning maailmakuulsa rahvuslike liikumiste uurija Miroslav Hrochi juhivat projekti Ida-Euroopa rahvaste identiteedi kohta. E. Janseni uurimistööd on toetanud Kesk-Euroopa Avatud Ülikool, Eesti Teadusfond ja teised organisatsioonid. Ta on teinud viljakat koostööd Soome, Taani, Rootsi, Norra, Saksa ja nii mõnegi teise maa teadlaste ning teadusasutustega.

E. Janseni elutöö teise tahu moodustab ühiskondlik-teaduslik tegevus. Ta on olnud ja on Ajaloo Instituudi, Tartu Ülikooli ning Tallinna Pedagoogikaülikooli teadus- ja kaitsmisnõukogude liige. Aastaid oli ta Tartu Ülikooli riieksamikomisjoni esimees, aidates pehmemdada räiget kroonulikku suhtumist noortesse kolleegidesse ja ajaloolase ametisse tervikuna nõukogudeaegses *alma mater*'is. Kõikide juubilari osalusega toimetus- ja teadusnõukogude loetlemine läheks siinkohal liialt pikaks. Esiletõstmist väärib aga kindlasti aastatepikkune töö meie kultuuris väga olulise ajakirja "Keel ja Kirjandus" toimetuskolleegiumi liikmena.

E. Janseni töö pedagoogi ja teadusliku juhendajana on samuti olnud äärmiselt viljakas. Tema suunamisel on valminud ridamisi diplomi-, kandidaadi-, doktori- ja magistritöid Tartu Ülikoolis, Tallinna Pedagoogikaülikoolis, Ajaloo Instituudis, Eesti Humanitaarinstituudis ja mujal. Oma õpetajaks ja vaimseks suunajaks on teda põhjust pidada Toomas Karjahärmil, Olavi Kasemaal, Mart Laaril, Epp Laukil, Jaanus Arukaevul jpt. Asendamatu on E. Janseni eruditsioon olnud väitekirjade ja diplomitööde retsenseerimisel ja oponentimisel. Arvustusi ja oponentinguid on aastate kestel kogunenud julgelt üle poolesaja. Loengukursusi on ajaloolane pidanud ja peab jätkuvalt Tartu ja Tallinna ülikoolides. Külalislektorina on ta esinenud Soomes, Rootsis, Saksamaal ja Inglismaal.

E. Jansen on silmapaistev teaduse populariseerija. Tema sulest on ilmunud kümneid artikleid, milles tutvustatakse ajalooteaduse saavutusi nii tunnetuslikust, metodoloogilisest kui ka heuristilisest aspektist. Omaette väärtusega on need kirjutised, milles osava publitsistisulega kirjeldatakse Eesti humanitaarteaduste olukorda ning valutatakse südant rahvusteaduste saatuse pärast.

Doktor Ea Janseni senine elutöö väärib Eesti ahtakesel kultuuri- ja ajaloomaastikul kõrget hinnangut ja täit tunnustust. Vähe on neid teadlasi, kes paistavad silma nii viljakalt loova, laiahaardelise ja mitmekülgse tegevusega.

Tugevat tervist, erksat meelt ja jätkuvalt nobedat sulge soovivad kolleegid Ajaloo Instituudist.

Priit RAUDKIVI